

ANIS

ANNELISE SØDENGGAARD

KÆRE DAN

GUIDE TIL BIBELLÆSNING

Mange mennesker får lyst til på et eller andet tidspunkt at læse Bibelen fra A til Z, men går nemt død i læsningen fordi det slet ikke er så enkelt et projekt. Men nu er der hjælp at hente her i denne bog. Sognepræst Annelise Søndegaard har skrevet en vejledning i det at læse Bibelen. Bogen er skrevet som en række breve til den voksne søn, Dan, og de enkelte breve er både en hjælp til selve læsningen af Bibelen og eksempler på, hvordan bibelske motiver og fortællinger er blevet del af vores fælles kultur.

Eneste forudsætning er: at man har lyst til at lære Bibelen at kende.

ANIS

VEJLE BIBLIOTEKERNE

4072881643

Indhold

Forord 9

Kærestebrev – at læse Bibelen 11

Tilblivelse 16

Første Mosebog

Ud og hjem 27

Anden Mosebog

Loven 32

Tredje, Fjerde og Femte Mosebog

Folkets historie/Historiens folk 35

Mellemspil

Vilde mænd og træske kvinder 40

Josvabogen, Dommerbogen og Ruths Bog

Konger, krig og koner 45

Samuelsbøgerne, Kongebøgerne og Krønikebøgerne

Ude og hjemme – at være fremmed i en sen tid 55

Ezras Bog, Nehemias' Bog og Esters Bog

Når Gud er god, hvorfor er han det så ikke? 59

Jobs Bog

Gudstjenestens hjertesprog 63

Salmernes Bog

Visdomslitteratur 68

Ordsprogenes Bog og Prædikerens Bog

Kærlighedsdigtet 70

Højsangen

En indledning til profeterne 76

Profeterne

Smertemanden og jomfruen 79

Esajas' Bog

Den store babyloniske forvirring 82

Jeremias' Bog, Klagesangene og Ezekiels Bog

Profet og apokalyptiker 86

Daniels Bog

Tolvprofetbogen – de små profeter 90

Hoseas, Joel, Amos, Obadias, Jonas, Mika, Nahum, Habakkuk,
Zefanias, Haggai, Zakarias og Malakias

En indledning til Det Nye Testamente 95
Advent

At se med samme briller 98
Matthæusevangeliet, Markusevangeliet og Lukasevangeliet

Den blinde seer 106
Johannesevangeliet

Og de gik ud i alverden 114
Apostlenes Gerninger

De paulinske breve 119
Paulus' breve til romerne, korintherne, galaterne, efeserne, filipperne,
kolossenserne, thessalonikerne, samt til Timotheus og Titus

Flere breve 126
Filemon, hebræerbrevet, Jakob, Peter, Johannes og Judas

Ved vejs ende 129
Johannes' Åbenbaring

Post Scriptum 133

Forord

Da Dan, min yngste søn, kom på lærerseminariet begyndte han at læse Bibelen. Han kom hjem og stillede spørgsmål, som gav mig en del overvejelser heriblandt også en del selvbebrejdelser. For havde jeg ikke selv konfirmeret ham, læst bibelhistorie for ham, tvunget ham ind i kirkens børnekor, givet ham 50 kr. for at gå i kirke i hans sene teenageår og så ...?

Jeg er glad for at jeg hører hjemme i en lang tradition der tror på oplysning. Jeg forestiller mig, at Luther havde det på samme måde som jeg, da han kom hjem fra visitatsrejserne i 1528. Han lod sig ikke gå på af den uvidenhed, han havde mødt rundt omkring. Han var klar over at der var brug for lette og overkommelige vejledninger og derfor skrev han først *Den store Katekismus* og siden *Den lille Katekismus*. Den store til brug for præsters og den lille til brug for unge menneskers kristelige opdragelse.

Den lutherske tradition vi er en del af har tilmed læsning af Bibelen som det vigtigste projekt overhovedet. Dertil kommer, at vi fra Grundtvig har lært at kærlig oplysning er vejen frem. Vi bliver som bekendt kun kloge på det vi holder af. Det handler altså om kærlighed.

Vi har lært af Luther, at hele Bibelen er Guds kæredebrev til os. Deraf metoden for denne bog: Guds kæredebrev til os formidlet videre af en mors kærlige breve om disse kæredebrev til sin søn. Der er altså ikke tale om en stramtandet bibelkommentar men netop min kærlige formidling af min egen bibellæsning.

Hvordan læser vi så breve? Hvad gør vi, når vi får et langt, kærligt brev fra en vi holder af? Først skynder vi os at læse det for at se om der er noget særligt på færde, så lægger vi brevet på køkkenbord eller stuebord og læser lidt i det nu og da, dernæst læser vi lidt på de sjove/forfærdelige oplysninger der er i brevet, så vi kan fortælle dét videre vi nu ved. Sådan kan denne lille bog bruges. Som en ledsager undervejs i Bibellæsningen.

Jeg takker Mads Søndengaard Nordholt for kritik og sender en kærlig og taknemmelig tanke til Birgit, Ulla, Agnes, Ida, Erik, Aksel, Bodil, Poul og Ole som jeg i mange, mange år har læst Bibelen sammen med i vidunderlig og tænksom sneglefart.

Elsted præstegård

Forår 2008

Annelise Søndengaard

Kærestebrev – at læse Bibelen

Kære Dan.

Du blev noget sur forleden da jeg kaldte dig fundamentalist. Det kan jeg i grunden godt forstå, for det sætter straks nogle billeder i gang hos dig af ayatollaher med fipskæg og kvindeundertrykkelse på programmet, og du er jo en ganske pæn, almindelig ung mand på 25 år, der bare gerne vil læse i din Bibel for at forstå dig selv og din egen kultur. Jeg er altså en gammel kone og din mor, som skulle lade være med at råbe noget du opfatter som skældsord efter dig, oven i købet når du bare ville tale med mig om et fælles anliggende.

Nu mente jeg det ikke som skældsord. Fra min side var det ment som en teknisk betegnelse, et udtryk for den måde du læser Bibelen på: Du tror, at den kan give dig svar på spørgsmål som den ikke selv stiller, men som du stiller. Derved gør du den til en hellig bog. Læs den i stedet som en bog med dine friske øjne og med din store veloplagedhed. Men vores lille skænderi gav mig lyst til at fortælle dig om min egen bibellæsning, også fordi det er min erfaring, at begynder man bare forfra på Første Mosebog kapitel 1 og går lige frem, knækker man halsen. Man kommer simpelthen til at sidde fast allerede i Tredje Mosebog, og søger man hjælp, finder man ofte en mængde faktuelle oplysninger som kan være meget interessante, men som man også nemt kan gå død i.

Du sagde det selv, da vi talte om det og vi blev enige om, at "lagen" film, som du meget betegnende kalder de film hvor amerikanske skuespillere går rundt i sandaler og lagner og stive krøller, kun er rigtig sjove hvis de er fra 1950'erne, hvor film endnu kunne tillade sig at være naive.

På samme måde er det ikke rigtig interessant at høre om hvad de gjorde på Jesu tid. Jeg erindrer endnu, hvordan en af mine lærere på universitetet brugte det meste af en undervisningstime på at fortælle os om salvekrukkens funktion, udformning og historie. Det var den dag vi gennemgik beretningen om synderinden, der salver Jesus i farisæerens hus [*Luk 7,36-50*]. Tænk, at dræbe så underfuld og velduftende en beretning i en faktisk petitesse. I, der er vokset op med at tænke i film og billeder, har intet at bruge den slags til. I ved straks, at krukken er et symbol i den beretning og I ser straks, når I hører at hun bryder krukken, at der snart vil være noget andet, der bliver brudt itu. Det er alt nok at vide om salvekrukken.

Selvfølgerlig skal man også have faktisk underretning, når man læser Bibelen, bare ikke i retning af "æsets brug som trækdyr på Jesu tid", eller hvad man nu ellers kunne tænke sig. Man skal selvfølgelig vide lidt om Bibelens tilblivelseshistorie. Man skal vide, at den er blevet til over mindst 1000 år i den skriftlige form, at der forud for den har været en lang mundtlig tradition og at der har været et kompliceret redigeringsarbejde.

Man kan derfor ikke tage noget for pålydende. Der har været rigtig mange kloge præstemænd der har tilrettelagt skrifterne. Mosebøgerne er således ikke de ældste bøger selv om de står først i Bibelen, og de stammer ikke fra Moses' tid. De er tillagt Moses, fordi han er den store lovgiver, og fordi han har autoritet, eller også fik han autoritet ved at blive tillagt forfatterskabet til Mosebøgerne. Man skal altså ikke læse Bibelen som moderne historieskrivning, for det er den ikke. Når omskærelsen fastsættes i Første Mosebog er det fordi det på et tidspunkt har været vigtigt at give omskærelsen autoritet og ælde og altså lægge den ind i en funderingsmyte. [*1 Mos 17,12*]

En funderingsmyte er en myte som danner grundlag for folkets selvforståelse og oprindelse. Funderingsmyten er identitetsskabende.

Man skal vide, at skrifterne gennem tiden er blevet overarbejdet og omarbejdet alt efter hvad de skulle bruges til; man skal også vide, at

man har brugt mange af skrifterne i gudstjenesterne, og at de har levet i en lang, mundtlig tradition, før man skrev dem ned.

Derfor er man også nødt til at vide lidt om den historie, som alle disse skrifter forholder sig til.

For at gøre det nemt at finde rundt i Bibelen og at tale sammen om den, har man lavet kapitel- og versinddelinger. Men det er altså en senere tids tilføjelse.

Så skal du have et kort. Der er måske et bag i din bibel du kan bruge. Det er vigtigt at kunne forestille sig landet, det barske, rå bjergland i Judæa med Jerusalem som borgbyen, det bakkede Galilæa, den skønne kyst ved Middelhavet. Nu ved jeg godt, at du kan det land som din egen bukselomme fra dine kibbutzophold og dine rejser dér, men alligevel, eller måske netop derfor vil det være godt for dig at følge kortet. Til de første mytiske kapitler har du selvsagt ikke brug for kortet, men det kan være godt at have senere hen.

Apropos det mytiske. Det er underholdende, at der stadig findes mennesker der tror, at præster har et verdensbillede, der er førvidenskabeligt. De mener, at vi præster står på samme videnskabelige niveau som de, der brændte Giordano Bruno i Rom i 1600-tallet, fordi han hævdede de vidunderlige teorier om rummets uendelighed. Denne fordom om præster har sikkert noget at gøre med, at når man tror på Jesu opstandelse, må man nødvendigvis også tro at jorden er flad. Det kan også have noget at gøre med præstekjolen. Der hænger noget *Vredens dag* og heksebrændinger ved den.

Det Gamle Testamente selv gør også sit til at forvirre begreberne, fordi det indeholder alle genrer. Lovstof, historie, legender, myter, noveller, poesi. Det kræver altså megen genrebevidsthed at bevæge sig rundt i bogen.

Det er for så vidt umuligt kun at benytte sig af én synsvinkel og én metode, når man læser Det Gamle Testamente og dog så er der et helhedsperspektiv som kan anlægges: Hele Det Gamle Testamente kan læses som én stor kilde til forståelse af det israelitiske menneskesyn

og den israelitiske tro. Man kan altså læse den ud fra en religionshistorisk/antropologisk synsvinkel. Det er spændende at læse og prøve at forstå et andet folk og en anden tro ud fra deres helligskrifter, men nu er Det Gamle Testamente, den hebraiske bibel, kædet sammen med vores Det Nye Testamente, og derfor er Det Gamle Testamente også blevet en del af den måde, vi forstår os selv og vor egen tro på. Det handler altså om mere og andet end det rent religionshistoriske når vi læser i vores bibel.

Hvis du er forvirret over ordene *hebraisk*, *hebræer*, *israelit*, *israelitisk*, *jøde*, *jødisk* må jeg kort fortælle om disse betegnelser. *Hebraisk* er det sprog Det Gamle Testamente er skrevet på, men når en *israelit*, en som kommer fra det gamle Israel, betegnes med ordet *hebræer*, er det som regel hvis han eller hun befinder sig i det fremmede eller er på flugt. Hebræer bruges af andre om israelitterne, og det er lidt nedladende. Jonas er den eneste der bruger ordet hebræer om sig selv, og det er da han flygter [*Jonas 1,9*]. Jakob får navnet *Israel*. [*1 Mos 32,28*] Dette navn er altså både et politisk, nationalt navn og en religiøs betegnelse. *Jøde* og *jødisk* er betegnelser man først bruger efter hjemkomsten fra eksilet i Babylon. Altså efter at israelitterne ifølge Det Gamle Testamente af Nebukadnezar, den babyloniske konge, blev deporteret og holdt i eksil i 70 år i Babylon. Man har tidligere fastsat eksilet til at finde sted 586–525 f.Kr. Om det er korrekt og om eksilet overhovedet har fundet sted og hvem og hvor mange der i givet fald blev deporteret er stærkt omdiskuteret men ikke vigtigt i denne sammenhæng. Det vigtige her er at pege på den helt centrale plads eksilet har i Det Gamle Testaments egenforståelse og dermed i den historie som *jøderne* forstår sig selv i lyset af. *Israellere* er de folk der bor i den moderne stat *Israel* i dag.

Det er klogt at begynde forfra når du begynder at læse, for som det store kosmologiske værk Bibelen er, begynder vi selvfølgelig med begyndelsen, med skabelsen og slutter med undergang og nyskabelse i Johannes' Åbenbaring. Sådan er dramaet lagt til rette, og det er ikke

underligt, for sådan er dit eget liv lagt til rette. Det mest spændende ved den tykke bog er, at den handler om dig. Hvordan det hænger sammen, kan du måske forstå, når jeg nu fortæller dig, hvordan den handler om mig.

Kærlig hilsen

Mor

PS. Rent praktisk. Det er godt at have et opslagsværk ved hånden: *Guds Danske Bibelleksikon* er en saglig, knastør og sikker vejleder undervejs i læsningen. Der er også megen information og støtte at hente i *Bogen om Bibelen* af Lisbet Kjær Müller og Mogens Müller, Politikens Forlag.

At se med samme briller

Matthæusevangeliet, Markusevangeliet
og Lukasevangeliet

Kære Dan

Som du måske husker fra din konfirmationsundervisning, skriver de tre af de i alt fire evangelister om Jesus og hans liv på en sådan måde, at de må være skrevet på baggrund af de samme kilder. Mange fortællinger og udsagn er de samme i de tre evangelier. De ser altså på Kristusfortællingen på samme måde, deraf navnet synopse (som betyder 'samsyn'). Matthæus-, Markus- og Lukasevangeliet kaldes derfor under et for de synoptiske evangelier.

Det er svært at vide hvordan evangelierne blev til, men man kan forestille sig, at apostlene og alle de der blev disciple i begyndelsen gik rundt og genfortalte det de huskede fra Jesu liv og fra hans prædikener, men i løbet af en generations tid blev de simpelthen nødt til at skrive ned. De havde lært at det er vigtigt at huske, og derfor blev det også på et tidspunkt vigtigt at skrive ned.

De var vel også begyndt at skændes om hvad det egentlig var, der skete. Ikke fordi de huskede forkert, men fordi de lagde vægt på forskellige forhold. De var under pres, der var partidannelser, sådan som vi læser om det i Apostlenes Gerninger. Jeg synes det er så morsomt, når folk betvivler at Jesus har levet, når man tænker på hvor velbevidnet han er.

Markusevangeliet er det korteste evangelium, og regnes for det ældste, altså det evangelium som først blev skrevet. Matthæusevangeliet og Lukasevangeliet rummer næsten hele indholdet fra Markusevangeliet, og så har de derudover noget fælles stof, som ikke er i Marku-

sevangeliet. Endelig har Matthæusevangeliet og Lukasevangeliet hver for sig noget særstof, som altså ikke findes noget andet sted. Det fællesstof de har, som ikke er fra Markus, regner man med er kommet fra en nu forsvundet kilde, som man simpelthen kalder Q fordi kilde hedder Quelle på tysk, og tysk er så fremherskende i den teologiske tradition.

De har altså hver især sit særpræg og hver især sin måde at sætte tingene sammen på. Man har regnet med at der var to kilder: Q og Markusevangeliet, men man er lidt i bekneb med det særstof som Matthæusevangeliet og Lukasevangeliet har hver for sig. Det er ret markant særstof, fx har Matthæusevangeliet alene fortællingen om den gældbundne tjener, og Lukasevangeliet alene den fortabte søn. Det må de jo have et sted fra.

I 1946 fandt man en tekstsamling i Ægypten, det er den vi nu kender som Thomasevangeliet. Det er ikke Q, men fundet siger os at der har været mange forskellige skriftsamlinger på den tid, hvoraf vi altså sikkert ikke kender alle. Det nyeste fund er det såkaldte Juda-sevangelium.

Selve evangelium-genren er en speciel genre som man kendte i antikken. Man skrev et evangelium, når der skete noget glædeligt, når kejseren havde jubilæum, eller når der var en stor fødselsdag. Man kan undre sig over hvorfor man har taget hele fire evangelier med i kirkens kanon. Det kunne tænkes at man var nødt til det, fordi man havde nogle store menigheder der hver for sig holdt på deres evangelium. At man var nødt til at afveje og tage hensyn.

Når du tænker på hvor konservative danskere er med hensyn til salmemelodier, der ikke er mere end 100 år og som de kalder for "de gamle", selv om de i virkeligheden er de nye, så kan det ikke undre at man i nogle menigheder i løbet af en generation har villet høre "de gamle fortællinger", altså dem de var vant til, og så skulle ingen komme med en ny måde at fortælle på.

Matthæusevangeliet

Matthæus befandt sig et sted hvor der var konflikt med farisæerne. Derfor er netop farisæerne de store modstandere i de fortællinger Matthæus tager med. Derfor bliver det så vigtigt for Matthæus, at alt hvad han skriver kan legitimeres i skrifterne. Han må hele tiden bevise over for sine modstandere at han er på skriftens grund. Skriften er i denne forbindelse Det Gamle Testamente. Matthæus har sikkert befundet sig i Tiberias eller Seforis. Her har der været mange kristne og mange farisæere og kampen har derfor været hård i dette område. Man har også ment, at Matthæus var i Syrien. Der var mange kristne der flygtede til Syrien, da de første forfølgelser satte ind.

Matthæus begynder sit evangelium med et klassisk antikt slægts-træ. [Matt 1] Han slår fast, at Jesus Kristus er en direkte efterkommer af kong David, og ikke nok med det, han opregner også, at der er 14 slægtled mellem Abraham og David og 14 slægtled fra bortførelsen til Babylon og indtil Kristus, og 14 er, i den gamle talmystik, netop tallet for Davids navn.

I denne slægtstavle er der fire kvinder; formødre som bar forjættelsen frem. Tamar, der snød sig til afkom, Rahab, der snød sine egne bysbørn, da hun hjalp israelitterne ind i Jeriko, Ruth, der var en fremmed moabit, dem kunne jøderne ikke lide, og Batseba, der på syndig vis blev gift med David, med sin mand, Urias, som offer. En dronningærække af frygtindgydende kvinder. Men det er altså formødrene til det menneske der var Messias. Det var sikkert på grund af den slægtsstavle at Matthæusevangeliet blev det første evangelium. Det skulle stå som indledning til hele Det Nye Testamente. For Matthæus var det vigtigt at understrege at Jesus hørte hjemme i sit folk.

Det er i det hele taget vigtigt for Matthæus at Jesus kan betragtes som en parallel til Moses, som den nye tids lovgiver. Jesus giver den nye lov fra et bjerg, Saligprisningernes Bjerg i Galilæa lige ved Tiberias.

Jesus' bjergprædiken er et højdepunkt i fortællingen. [Matt 5-7] Det er den nye karismatiske leder, der her står frem og taler "I har hørt

der er sagt til de gamle, ... men jeg siger jer." Så skulle man tro, at det ville blive til et opgør med de gamles lov, men det bliver det ikke. Det bliver et opgør med lovfromheden, med den skråsikre tro på at det at opfylde loven er det afgørende. Det er ikke loven på stentavlerne (som Moses fik i Sinaj) der er det afgørende, det er ikke engang, sådan som vi læser det hos profeten Jeremias loven skrevet på hjerterne.

Jesus er ikke blot en ny profet eller den ultimative profet. Hvem er han så?

Han siger det tydeligt her i Matthæusevangeliet i kapitel 11 hvor Johannes spørger ham, hvem han er. Jesu svar er: "Hvad ser I, gå tilbage til Johannes og fortæl hvad I ser: Blinde ser, lamme går, spedalske bliver rene og døve hører, døde står op og evangeliet forkyndes for fattige." Jesus er altså den der profeteres om. Han er profetiens indhold. Vi skal tilbage til Jobs Bog og de spørgsmål der blev stillet her: Hvorfor bliver et retfærdigt menneske hjemløst af sorg og ulykker. Hvorfor lader Gud mennesker lide? Her i Matthæusevangeliet er det ikke den gamle skabergud, der svarer ved at henvise til sin storhed. Den Gud der taler her, er den Gud som selv vendte den anden kind til, som selv gav alt fra sig. Det er ham der radikaliserer loven, og siger til dem, at de skal være fuldkomne og leve ubekymrede som himmelens fugle og markens liljer.

Det er altså vigtigt for Matthæus, at han står på sin gammeltestamentlige grund. Det er også vigtigt, at han har tanken om den nye pagt med, at det er den forjættede nye pagt Jesus slutter på endnu et bjerg, nemlig Golgata. Du skal se for dig Moses på Sinaj Bjerg med lovens tavler, og så skal du se Jesus på korset på Golgata. Det er de to pagter, og den sidste pagt på Golgata er den endelige. Men det er også vigtigt for Matthæus, at det er forstået, at dette budskab er universelt og ikke kun et budskab der angår Israel. Derfor har han de hellige tre konger med i begyndelsen, de der kom østfra og den romerske høvedsmand, der bekender om Jesus: "Denne mand var i sandhed Guds søn," da han ved korsets fod ser Jesus udånde. Han kom vest fra. Den sidste pagt der sluttet er universel [Matt 27,54]

Markusevangeliet

Så kommer du til evangelisten Markus. Hans evangelium regnes for det ældste. Nogle har ment, at det var noget primitivt sprogligt og teologisk, men vi er mange der holder af det evangelium, fordi det er enkelt og holder fast i en enkel forståelsehorisont, nemlig korsdøden.

Der er ingen fødselshistorie i legendestil, der er ikke megen pynt, der er ikke nogen tanke om, at Jesus har været med fra før skabelsen, og heller ikke nogen tanke om, at han har inkarneret sig. På baggrund af Markusevangeliet alene kunne man mene, at Jesus først blev udvalgt ved sin dåb.

Det er Jesus og hans disciple det handler om, især Peter. Peter er nærværende. Han er dum, han er forkert, han er vidne, han fornægter, men trods det, er han med blandt de første opstandelsesvidner. Markus har holdt meget af Peter. Markus kan have skrevet for og i en Peter-menighed. Han har måske endda været Peters sekretær og tolk og rejst med ham. Den romerske menighed kan meget vel have været en Peter-menighed, og Markus kan have skrevet til dem, i hvert fald skriver han til mennesker der ikke er kendt med jødisk lov og sædvane. Det han fx skriver om skilsmisse, forudsætter en almindelig skilsmis-selov, sådan som den kendes fra jødisk lov. [Mark 10] Derfor må der en beskrivelse til af denne lov, så de der ikke kender den jødiske lov, kan følge med.

Men selvfølgelig forstår Markus Jesus' liv og død inden for Det Gamle Testaments forståelsehorisont. Tanken om forhærdelsen, som vi kender fra profeterne, går igen her. De skal høre hans ord og se hans gerninger, men de skal intet forstå. Det skal være en hemmelighed, at han er Messias. Jesus belærer dem imidlertid om, at menneskesønnen er kommet for at tjene og give sit liv som løsesum for mange. Lige derefter helbreder han en blind, og derved bliver det i handling tydeligt for dem, at de også en dag vil blive seende og dermed komme ind i den hemmelighed der nu er skjult for dem.

Jerusalem har sin tegnbetydning i Markusevangeliet. I kapitel 13 tales der om byen i vendinger vi kender fra Daniels Bog. Jesus forud-

siger her Jerusalems ødelæggelse i år 70 e.Kr. Markus ser den ødelagte by og det nedrevne tempel for sine øjne mens han skriver på sit evangelium. Den ødelæggelse er forudsat i Jesus' død på korset. Da Jesus udånder, flænges forhænget i templet i to stykker fra øverst til uederst. Man kan nu se ind i det allerhelligste, og det bliver tydeligt, at det allerhelligste er tomt. Templet og offertroen går sin undergang i møde. Det sande offer er sket på Golgata. *[Mark 15,38]*

Markus slutter sin Kristusforkyndelse påskemorgen. Kvinderne der har fulgt Jesus til Jerusalem og set hans henrettelse, kommer til graven påskemorgen, og til deres store rædsel finder de graven tom, og de løber deres vej, for de er bange. *[Mark 16,8]* Her slutter Markusevangeliet, midt i skræk og rædsel. Jeg holder af den slutning, for den er så sand. Tænk hvis vi kom ud på Elsted kirkegård to dage efter en begravelse, og så, at der var et hul i jorden, hvor kisten skulle være, så ville vi næppe bryde ud i jubelsang over opstandelsens kraft. Vi ville styrte ind med klaprende tænder og ringe til Århus politi som sikkert ville sende en blå vogn, fordi de ville gå ud fra at vi var gale.

Opstandelsens virkelighed fremgår ifølge Markus af, at han sidder her og skriver om den opstandne, at det passer hvad de hørte den påskemorgen ved graven, og vi ved også at det passer, for vi taler om det endnu. Du sidder jo og læser om det i dette øjeblik. Det er det virkelige og det reelle ved opstandelsen. Det har Markus helt fod på. Men det var der andre, der ikke mente han havde, så de tilføjede en slutning for en sikkerheds skyld, og i denne tilføjede slutning fremhæves Peter. *[Mark 16,9-20]* Denne fremhævelse er ham så vel undt, for han fik også sin martyrdød. Man siger, at han blev korsfæstet med hovedet nedad i Rom.

Lukasevangeliet

Dette skrift er sprogligt set meget fint. Ud over dette evangelium har Lukas skrevet Apostlenes Gerninger. Lukas skriver for den hellenistiske verden, men er samtidig meget interesseret i at forstå Jesus på

en gammeltestamentlig baggrund. Jesus er en del af frelseshistorien, som den kendes fra først af. Lukas begynder netop ikke sit evangelium med Jesus' fødsel, men med Johannes Døbers fødsel, og dermed slås det fast, at det der sker, sker efter den plan Gud har med sit folk Israel, og at det hænger sammen med aftalerne og pagterne med Noa og de andre stamfædre. [Luk 1,57] Lukas er samtidig kritisk over for jøderne. Du husker fortællingen om den barmhjertige samaritan eller den om de ti spedalske. Hvem var den ene retfærdige der vendte tilbage og takkede? En samaritan!

Lukas var læge. Han havde uddannelse og hørte til i de dannede klasser. Det var blandt de fattige patienter han hørte om Paulus og hans forkyndelse af Kristus. Det han først og fremmest hørte var, at forkyndelsen gjaldt alle – også de socialt udstødte. Ja, måske den kun var for de fortabte, de udstødte, de svage, dem uden håb; og at netop rigdommen var farlig for mennesker, at den fordærvede menneskers liv. Det var det, han hørte, og det som betog ham, og det han også holdt fast ved, da han skulle skrive sit evangelium.

Lukas hører, at dette menneskeliv er af værdi, at det handler om dagen i dag, at nåden er her. Det er nærvær, der er afgørende for Lukas; derfor er ånden så vigtig i hans fortællinger; ånden er Guds nærvær. Lukas' teologi står den moderne teologi nær. Vi holder af den, netop fordi den taler om nærvær, om dagen i dag. Vi holder af den, fordi det sociale er så nemt at forkynde og forstå. Jeg er sikker på, at lavede vi en "top ti" over de fortællinger der bruges til børnegudstjenesterne, ville Lukas vinde stort. Den person, der er skrevet flest børnesalmer om er Zakæus, den lille tolder, der sad i træet og så Jesus gå forbi, og endelig så har Lukas hele verdens nr. 1 med: Juleevangeliet. [Luk 2ff]

Med juleevangeliet har Lukas skabt en genial indgang. Han slår bro ind i verdens historie når han skriver: "Men det skete i de dage, da kejser Augustus..." Han får slået bro bagud til Hannas lovsang, da hun fik at vide, at hun skulle føde Samuel, og han får slået bro mel-

lem jord og himmel med selveste superærkeengelen Gabriel. [I Sam 2,1f] Godt gået på to kapitler, efter at han selvfølgelig har gjort knæfald over for sine dannede læsere med en rigtig antik indledning til sit skrift, der er stilet til Teofilus, som betyder den af Gud elskede. Der er mennesker, som bliver meget usikre, når de hører, at Lukas her har arbejdet med legendestof. De har det indtryk, at legender er det samme som løgnehistorier, men legender er fortællinger af mennesker, der ser og hører og forstår, hvad det hele drejer sig om, og som så fortæller, så pointen bliver lysende klar. Vi ved godt, at Bibelen ikke er faldet ned fra himmelen og har ramt forklarelsesbjerget, hvor nogle analfabetiske fiskere så har fået fat i den og bragt den ud til alverden.

Pointen i Lukasevangeliets første to kapitler er meget klar, særligt for en som dig, der har været i kirke mere end 20 juleaftener. Jeg skulle bare sætte nogle små ..., så kunne du selv skrive svaret. Men for en sikkerheds skyld: Meningen i Lukasevangeliet er helt den samme, som da du læste Bibelens første kapitel. Vi skal høre at glæden er født i dag, at Gud elsker sine mennesker, at der skal være fred på jord, som englensyngere synger om julenat. Det er det, Lukasevangeliet vil fortælle så stort og flot og gribende, som det overhovedet kan gøres.

Kærlig hilsen

Mor

